

ANARŞİZM ve
HALKLARIN
ÖZGÜRLÜK
MÜCADELESİ

KARALA

Slavlar'a Çağrı

Taslaklarıyla birlikte "Slavlar'a Çağrı", Bakunin'in 1848 Devrimi dolayısıyla yaşadığı şok ve düşünceliğinden hareketle ulaştığı düşüncelerinin ayrıntılı bir ifadesidir. Bu düşünceleri kısaca üç cümleyle özetlenebilir. Birincisi, burjuvazinin artık kendisini spesifik bir karşıdevrimci güç olarak açığa vurduğuna ve gelecekteki devrimin umutlarının artık işçi sınıfına bağlanması gerektiğine inanıyordu. İkincisi, devrimin başlıca koşullarından birinin Avusturya İmparatorluğu'nun yıkılması olduğuna, Orta ve Doğu Avrupa'da Slav cumhuriyetleri federasyonlarının kurulmasına inanıyordu. Üçüncüsü, köylülüğün, özellikle de Rusya köylülüğünü, nihai ve muzaffer devrimi gerçekleştirmede belirleyici bir güç olacağına inanıyordu.

Habsburg ve Rus İmparatorlukları'nın yıkılması için Bakunin'in yaptığı çağrıya değinen E.H. Carr şunları ekliyor: "Diğer nedenler bir yana, 'Slavlara Çağrı' sırf bu yüzden Avrupa tarihinde bir dönüm noktasıdır. Kasım 1918'den tam yetmiş yıl önce, Avusturya İmparatorluğu'nun yıkılıp onun enkazı üzerinde yeni Slav devletlerinin kurulması düşüncesinin açıkça savunulmasına vesile olan ilk olay budur.

Burjuva demokratlar, alt sınıflara oy hakkının tanınmasına yol açacak olan Bakunin'in devrim çağrısından hoşlanmadıkları için, "Slavlar'a Çağrı'nın böylesi "yıkıcı" bölümleri orjinal metinden ayıklanmıştı. En "nahos" bölüm, seçkinin sonuna eklenmiştir. Bugün hâlâ Kremlin'in zulmü altında olan Doğu Avrupa'nın Slav halkları için, "Slavlar'a Çağrı" çağdaş bir çekiciliğe sahip olabilir.

Mart 1848'deki başarısız devrim girişimine iştirak ettiği için, Avusturya'da yakalanıp hapse atılan Bakunin, sonunda Rus yetkililere teslim edilmişti. Bir zamanlar, başkalarının yanı sıra, Dostoyevski'yi de ağırlayan Peter-Paul kalesinde, bir Rus asilzadesi olan Bakunin'den, Çar I. Nikola'ya, bir suçlunun

yargıca yaptığı şekliyle değil, bir oğulun ruhani babasına yaptığı şekilde, bir itiraf yazması istenmişti. Henüz bildiğimiz şahsiyet olmayan Bakunin'in, anarşist strateji konusunda sonradan yaptığı öneriler, daha o zamanlar, bu itirafın bazı paragraflarında yer alıyordu.

Hep birlikte ele alındıklarında, sırayla, 1842, 1847, 1848 ve 1851 tarihlerini taşıyan, ilk ikisi Bakunin Avusturya ve Rusya'da toplam on iki yıllık bir hapis yaşamına başlamadan önce, sonuncusu ise hapiste yazılan bu dört çalışmadan alınan seçkiler, devrimlerin ve yenilgilerin yüzyılının fırtınalı orta yılları boyunca Bakunin'in kaydettiği gelişmeyi ortaya koyuyor. Bu çalışmalar, Bakunin'in, devrimin gerekliliği, devrimci bir güç olarak köylülük, burjuva toplumsal düzenin yıkımı, anti-parlamentarizm ve federalizm üzerine sonradan geliştirdiği anarşist düşüncelerinin ilk belirtileridir.

Bununla beraber, düşmanına, tüm çarların en otokratik olanına, hapiste baskı altında yaptığı "itiraf"ta yazdıkları, özellikle de diktatörlükle ilgili planlar, kısmen, hâlâ Blankist düşüncelerin etkisi altında olmasından, kısmen de, Çar'a anlaşılabilir ve belki de etkileyici görünecek çözümler yapma çabasından kaynaklanıyor olsa gerek. Venturi'nin de belirttiği gibi, bu türden paragrafların fazlaca abartılmaması gerekir. Bakunin'in hapisten ailesine yazdığı mektuplar, onun hapis yaşamı boyunca anarşist ilkelere bağlı kaldığını kanıtıyor: "Bakunin'in... Blanki benzeri diktatörlüğe olan geçici sadakati sona erdiğinde ... [o] anarşist olduğunu fark etti."

Kardeşlerim! Karar verme anı gelmiştir. Ya kısa bir süre daha idare edeceğiniz yoksulluklar arasındaki eski dünya için, ya da aydınlığı yüzünüze vuran, gelecek yüzyılların ve nesillerin dünyası olan yeni dünya için, açıkça tavrınızı belirlemenin zamanıdır. Geleceğinizin kendi ellerinizde olmasına, ya da istiyorsanız, tekrar kudretsizliğün, yitirilmiş

umutların, köleliğin cehenneminin pençesine düşmeye karar vermek size kalmıştır. Vereceğiniz kararla, darağaçlarını, özgürlük hasreti içinde olan başka halkların kaderi yapacaksınız. Sizin vereceğiniz karar, ya onların hiçbir engel tanımadan hızlı adımlarla hedeflerine doğru ilerlemelerine esin kaynağı olacak, ya da onların asla yok olmayacak olan bu hedefi tekrar karanlık uzaklıklara çekilecektir.

Herkesin gözü soluk kesici bir endişeyle sizin üzerinizde. Sizin vereceğiniz karar, dünyanın umutlarının ve yazgılarının gerçekleşmesini belirleyecektir - bu, ya kısa süre içinde gerçekleşecektir ya da uzak ve belirsiz bir geleceğe sürüklenecektir. Bu karar, ya sizin mutluluğunuz ya da kaybedişiniz anlamına gelecektir, ya halkların şükranlarını kazanacaksınız ya da onların nefretini; kararınızı verin!

Dünya iki kampa bölünmüştür, bir tarafta devrim, diğer tarafta karşıdevrim. Bu açık seçenekler işte önünüzde duruyor. Her birimiz tarafımızı seçmeliyiz, hem sizler hem de biz. Ara bir yol yoktur. Ara bir yolu gösteren ve onu size önerenler ya kendilerini aldatıyorlar ya da sizleri.

Eğer mücadele içindeki büyük hasımlarımızla birazcık uzlaşırsak, yani olması hem kaçınılmaz hem de gerekli olan çatışmaların patlak vermesini engellemek için her iki hasmı da birazcık tatmin edersek, rahatça ve emin adımlarla hedefimize doğru süzülmebileceğimiz yalanına umut bağlayanlar kendilerini aldatıyorlar.

Sizi, diplomasinin taktikleriyle uyum içinde, belli bir süre tarafsız kalmaya, sonra da güçlü olan tarafı seçerek, tarafını tuttuklarınızdan alacağınız yardımlarla kendi kişisel avantajlarınızı güvenceye alabileceğinize inandırmaya çalışanlar aldatıyorlar.

Kardeşlerim, diplomasi sanatına asla bel bağlamayın. Polonya'nın harabeye

dönüşmesine yol açan şey budur. Eğer bunu yaparsanız, aynı akıbet sizi de bekliyor olacaktır. Diplomatik cambazlar size ne diyorlar? Düşmanlarınızı yenmek için diplomasiye başvurabilirsiniz, diyorlar. Ama, bu aracı kullanma olanağından ziyade, kendinizin diplomatların elinde bir oyuncucağa, onların kendi düşmanlarını yenmek için kullandıkları bir araca dönüştüğünüzü görmüyor musunuz?

Düşmanlarının işlerini bitirir bitirmez bu defa size dönecekler, yalnız ve güçsüz olduğunuz için boyunduruğu boynunuza geçireceklerdir. Apaçık ortada duran bu utanç verici taktiği, karşıdevrimin başvurduğu bu hileyi görmüyor musunuz? Tüm zalimlerin böl ve yönet şeklindeki eski özdüşlerinden haberiniz yok mu?

Ayrıca siz diplomasiden ne bekliyorsunuz ki? Diploması, despotizmden başka bir şey olmayan kökenini inkar edebilir mi? Diploması, varlığını borçlu olduğu çıkarlardan başka bir şey için savaşır mı? Kendisinin yok edilip gömüleceği yeni bir dünyanın yaratılmasında diplomasi bir işe yarayabilir mi? Asla! Ona iyice bakın; çehresini, şeytanın prototipi oluşunu, ikiyüzlülüğünü, ihanetini gördüğünüzde, en derin tiksintiyi duyacaksınız.

Diplomasiyi reddedeceksiniz, çünkü hiçbir zaman yalanın içinden gerçek çıkmaz. Gerçek anlamda görkemli olan hiçbir şey, bu hadimağaları tarafından gerçekleştirilmemiştir ve özgürlük yalnızca özgürlükle kazanılır.

Sizin sefaletinizden başka bir şey istemediği için, haklı nefretinizi hak eden eski Alman politikasına lanet okumanız son derece yerinde bir tavidir. Frankfurt'tan önce bile, sizin haklı çağrılarınıza ve umutlarınıza acıyla yanıt veren Almanya yüzyıllar boyunca sizi zincire vurmuş... ve Viyana'da, Prag Kongresi'nin dağılması üzerine bayram etmişti. Fakat bunlara aldanmayın ve

dikkatle dinleyin. Nefret ettiğimiz bu eski politika, sizler gibi bizim de lanetlediğimiz, karşısında intikam yeminleri savurduğumuz bu politika, asla gelecekteki Alman halkının politikası olmayacaktır. Alman devrimi bu değildir ve bu politika Alman demokrasisinin bir parçası olmayacaktır. Bu politika daha ziyade, eski devlet şansöyelerinin, hükümdarların, aristokratların ve her türden imtiyazlı kişilerin politikasıdır. Adeta birer savaş makinası olan generallerin ve danışmanlarının politikasıdır.

Bu, bizim sonunu hazırlamakta olduğumuz politikadır; gençliğin ve geleceğin ruhuyla coşan bizler, tüm ülkelerin demokratlarının ellerini neşe içinde kavrayıp daha sıkı birleşerek, böylece, ortak iyiliğimiz için, tüm halkların geleceği için birlikte savaşacağız.

Bütün gericiler birleşerek şeytanca bir dava için çalışıyorlar; haklı davamız için bizim de aynı şeyi yapmamız gerekmiyor mu? Gericilik, Avrupa'da baştan başa komplolarını sürdürürken, hiçbir şeyi esirgmeden çalışırken, yavaşça ve dikkatle hazırlanan ve her yere yayılan bir örgütün yardımıyla, devrim, böylesi bir gericilikle mücadele etme yeteneğine sahip olan bir güç yaratmalıdır.

Güçlerimizi birleştirmek, bir anlaşmaya vararak örgütlenmek, hepimizin, tüm ülkelerin demokratlarının, devrimin askerlerinin kutsal görevidir.

Devrimin kıpırdamasının ilk alameti, bildiğiniz gibi, zalimlerin eski politikalarına duyulan öfkenin şiddetle patlaması ve zulüm altındaki tüm milliyetlere duyulan sevginin ve sempatinin uzun çığılıydı.

Diplomasinin zincirleriyle böylesine uzun bir süre güdülen halklar nihayet bu utanç verici durumlarının farkına varmışlardı. Avrupa'nın herhangi bir yerinde bir tek halk bile boyunduruk altında kaldığı sürece, ulusların

refahının güvenceye alınamayacağını; halkların özgürlüğünün herhangi bir yerde kazanılabilemesi için, her yerde kazanılması gerektiğini anlamışlardı. Ve ilk defa, halklar seslerini birleştirerek özgürlüğü istediler, gerçek ve tam özgürlüğü, üzerinde hiçbir gölge olmayan, istisnasız ve sınırsız özgürlüğü istediler.

"Kahrolsun zalimler!" sloganı evrensel bir çığlık olmuştu. Zulüm altında olanlara, Polonyalılar'a, İtalyanlar'a, herkese özgürlük! Fetih savaşlarına son, yalnızca son yüce savaş, tüm halkların özgürlüğü için devrimci savaş! Despotların kongreleri tarafından, sözümona, tarihsel, coğrafik, ticari, stratejik gerekliliklerin sonucu olarak zorla bize dayatılan daracık sınırlara son! Hem doğaya hem de adalete, demokrasinin ruhuyla uyumlu bir şekilde denk düşen sınırlardan, -halkların kendi özgür iradeleriyle belirleyecekleri, onların ulusal sempatileri doğrultusunda çizilecek sınırlardan başka sınır olmamalıdır. Halkların ortak çığılı işte böyleydi.

Kardeşlerim! Peki siz o yüce çığılı duymuş muydunuz? Taa Viyana'da, hatırlıyor musunuz? Herkesin refahı uğruna onlara karşı savaştığınız o gün. Alman barikatlarının ortasında, üzerinde ulusal bayrağımızın dalgalandığı o büyük Slav barikatının tam ortasında dimdik ayaktaiken o çığılı duydunuz ve anladınız: GELECEKTEKİ ÖZGÜRLÜĞÜMÜZE!

Avrupa'yı baştan başa sararak adeta titreten o hareket ne kadar da güzel ve muhteşemdi! Devrimci ruhla kendilerinden geçen, İtalyanlar, Polonyalılar, Slavlar, Almanlar, Macarlar, Avusturya ve Türkiye Uahları (Eflâklılar)-yabancı güçlerin boyundurukları altında ezilen herkes ayağa kalkmış, umut ve neşe içinde şahlanıyordu. En gözü pek hayaller artık gerçeğe dönüşecekti. Halklar, yüzyıllardır bağımsızlıklarının önünde engel olan kayanın, sanki görünmeyen bir el onu itiyormuşçasına uzaklara yuvarlandığını

gördüler. Büyünün sırrı artık çözüldü ve adeta yaşayan ölülere dönüşen bu halkların melankolik cansızlığının başında bekçilik yapan ejderha şimdi yara bere içinde boylu boyunca yatarak ölüm sancularıyla kıvrılıyor. Kralların eski politikaları artık tarihe karışmıştı; yeni bir politika, halkların politikası gündeme geliyordu.

Her şeye muktedir olan devrim, despotların devletlerinin çöküşünü ilan etti; Polonya'nın bazı parçalarından vazgeçen Prusya İmparatorluğu'nun çöküşünü; birbirlerine suç ve hıylele zincirlenen farklı uluslardan oluşan Avusturya İmparatorluğu adlı canavarın çöküşünü; yedi milyon Osmanlı'nın, Slavlar'dan, Ulahlar'dan ve Yunanlılar'dan oluşan 12 milyonluk bir nüfusu ezip çiğnediği Türk İmparatorluğu'nun çöküşünü; ve nihayet, despotizmin son kalesinin çöküşünü, Mak-yavelizm ile diplomasinin son özel alanı olan Rus İmparatorluğu'nun tam kalbine saplanarak ilan etti, böylece sınırları içinde uzunca bir zamandır köleleştirilen üç büyük ulus, Büyük Rusya, Küçük Rusya ve Polonya, sonunda kurtulup kendilerine gelerek Slav ırkından olan tüm kardeşlerine dostça ellerini uzattılar.

Çöküş, yıkım, tüm Kuzey ve Doğu Avrupa'nın, ve özgür bir İtalya'nın yeniden doğuşu ve en sonunda da Avrupa Cumhuriyetlerinin Evrensel Federasyonu.

Sonra Prag'da buluştuk, uzunca bir ayrılıktan sonra bir araya gelen ve birbirlerine bir daha yollarının asla ayrılmayacağını söyleyen kardeşler gibi. Ortak bir tarih ve kan bağından aldığımız güçlü bir heyecanla, yazgılarımızın bir daha bizi bölmesine asla izin vermeyeceğimizi haykırdık. Bunca zamandır kurbanı olduğumuz despot politikasını terk etmeye yemin ettik ve tam bağımsızlığımızı kendi ellerimizle kurduk.

Bu bağımsızlığın tüm Slav halkları tarafından paylaşılacağı konusunda kendimize söz verdik. Bohemya ile Moravya'yı ulus olarak

tanıdık. Alman halkına, demokratik Almanya'ya kardeşçe ellerimizi uzatırken, hepimizi Almanlaştırmak isteyen ve şimdilerde Avrupa'nın maskarası haline gelen Frankfurt'un [parlamento] saçma taleplerini reddettik. Macaristan'da yaşayan Slavlar adına, topu topuna dört milyonluk bir nüfusla sekiz milyonluk Slavlar'ı ezen ve ırkımızın ateşli düşmanları olan Macarlar'a, kardeşçe bir birlik teklif ettik.

Kurtuluş anlaşmalarımızda, Türk egemenliği altında inleyen kardeşlerimizi de unutmadık. Polonya'yı üç kez parçalayan ve geriye kalan kederli kısmını şimdi bir kez daha bölmek isteyen kötü politikaları nefretle kınadık. Aziz bir şekilde şehadete eren o asil halkın, hepimizin kurtuluşunun simgesi olarak, yeniden dirilişini görmek için duyduğumuz ateşli arzuyu ifade ettik. Nihayet, Slavlar arasında, ulusal varlığını sürdürmeyi başaran tek halk olan büyük Rusya halkına güçlü bir çağrıda bulunduk. Kendileri özgür olmadıkları sürece, güçlerinin kederli Polonya'ya karşı bir kırbaç olarak ve Avrupa uygarlığına karşı sürekli bir gözdağı olarak kullanılmasına müsaade ettikleri sürece, ulusallıklarının ve büyüklüklerinin hiçbir anlamının olmayacağını gayet iyi bilen Ruslar'a, bu düşüncelere ciddi bir önem vermeleri için yalvardık.

İşte bizim yaptıklarımız ve tüm ülkelerin demokratlarıyla birlikte talep ettiklerimiz bunlardır: Aralarındaki Slav halklarının da herkes gibi özgür ve herkesle kardeşçe ilişkiler içinde olduğu, ama kendi aralarında daha yakın bir birlik oluşturdukları ve kısa süre içinde geniş bir demokratik devlete dönüşecek olan ÖZGÜRLÜK, EŞİTLİK, ULUSLARIN KARDEŞLİĞİ.

Baharın ilk günleriyle birlikte, aynı anda ortaya çıkan iki büyük sorun baş gösterdi! Bir yanda toplumsal sorun, diğer yanda, içerde ve dışarda kurtuluş anlamına gelmek üzere, tüm halkların bağımsızlığı, halkların özgürleşmesi sorunu. Bu sorunları dile

Not

getirenler, ne birkaç birey ne de herhangi bir partiydi. Bu sorunları her şeyin üstüne çıkararak kesin çözümünü gerektiren şey, kitlelerin hayran olunması içgüdüleri-ydi. Nüfusun büyük çoğunluğunun sefalet içinde bir varlığa indirildiği yerde, eğitimden, boş zamandan, ekmekten mahrum bırakıldığı yerde, güçlülere ve zenginlere bir payanda olarak hizmet etme yazgısına mahkûm edildiği yerde, özgürlüğün ancak bir yalan olacağını herkes anlamaya başladı. Bu yüzden, toplumsal devrim, politik devrimin doğal ve gerekli bir sonucu olarak karşımıza çıkar.

Benzer şekilde, Avrupa'da zulüm gören tek bir halk bile kaldığı sürece, demokrasinin eksiksiz ve nihai zaferinin hiçbir yerde mümkün olamayacağı da anlaşıldı. Bir kişiye yapılan zulüm herkese yapılmıştır ve hepimizin özgürlüğünü ihlal etmeden bir kişinin özgürlüğünü ihlal edemeyiz. Toplumsal sorun, tehlikelerle sertleşen ve fırtına alametleriyle ağırlaşan bu sorun, ne önyargıya dayalı bir teoriyle ne de yalıtılmış herhangi bir sistemle çözülebilir.

Bu sorunun çözümü, iyi niyet ve karşılıklı bir işbirliğini gerektirir. Tüm halkın, herkes için eşit özgürlük hakkına inanmasını gerektirir. Kısırlaşmış yetersiz hale gelerek, böylesine büyük bir özgürlük kitesinin ağırlığını çekmeye gücü yetmeyen yıpranmış bu toplumsal dünyayı tepeden tırnağa yıkabil-mek için, içinde bulunduğumuz maddi ve manevi koşulları dönüştürmemiz gerekmektedir.

Yüreklerimizi ve aklımızı daraltarak güdülerimizi ve irademizi kirlettiği için, öncelikle içinde bulunduğumuz ortamı temizleyip çevremizi eksiksiz bir şekilde dönüştürmeliyiz. Böylece toplumsal sorun, en başta toplumun topyekün yıkılması sorunu olarak karşımıza çıkıyor.

Mihail Bakunin

Halkların Özgürlük Mücadelesine İlişkin Anarşist Bir Değerlendirme

Giriş

Milliyetçilik kavramı, her sosyolojik kavramda olduğu gibi aynı tanımı barındırmaz ve ele alındığı çerçeveye göre değişir. Bazen dil birliği, bazen toprak birliği, bazen kültürel birliklilik, bazen de psikolojik birlik gibi öğeleri içinde barındıran bir millet/ulus tanımı yapıldıktan sonra kavram tanımlanmaya çalışılır. Ancak aşıkâr olan şey, siyasal bir sistem olarak milliyetçiliğin doğrudan iktidarla/devlet iktidarıyla olan ilişkisidir.

Birbirinden farklı birçok milliyetçilik kuramı olsa da modern devlet milliyetçiliği, kendine özgü bazı ortak hususlar içerir. Farklı birçok kuram, modern devlet milliyetçiliğinin özünde kurumsallaşma hamlelerini görür. Siyasal, sosyal ve ekonomik her yapı kontrol altına alınmıştır. Devletin yapılandırılma sürecinde yaşanan soykırım ve asimilasyon politikalarının temel nedeni, toplumu aynılaştırma düşüncesidir. Devlet, kendi milletinden olan insanların tanımını yapar ve her vatandaşa bu tanıma uyar.

Milliyetçiliğin doğrudan iktidarla olan ilişkisi, devletin kontrolünü elinde tutmasıyla ilgilidir. Kendi içindeki ve dışındaki farklılıklar, sürekli bir düşman paranoyası/zenofobi içerisinde eritilmeye ya da yok edilmeye çalışılır.

Varoluşsal olarak bu kadar olumsuz bir içeriğe sahip olan bu kavram, toplumsal mücadeleciler bir perspektiften meşrulaştırılabilir mi? Marksizmin "iyi" olarak anlamlandırdığı ezilen ulus milliyetçiliğini eleştirel bir perspektifte yeniden ele almak; içinde bulunduğumuz zaman diliminde, halkların özgürlük mücadelelerini doğru anlamak ve doğru anlamlandırmak, tarihsel süreç boyunca yaşanan özgürlük mü-

cadelelerine hakkını vermek ve toplumsal devrimin ekonomizm gibi indirgemelerden uzak bir şekilde tahlilini yapabilmek adına bir ihtiyaçtır. Bunu yapabilmek için, modern toplumsal mücadelelerin bir kaynağı olan Birinci Enternasyonal'e ve Enternasyonal içerisinde yaşanan tartışmalara bakmak önemlidir.

Birinci Enternasyonal'de İlk Tartışmalar

Uluslararası İşçi Birliği (IWA), toplumsalcı farklı düşünce gruplarının ve işçi sendikalarının oluşturduğu uluslararası bir örgüttü. 1848 devrimlerini izleyen bir süreçte gelişen IWA'nın düşünsel temelleri, 1863'te Londra'da atıldı. İngiltere'den ve Fransa'dan işçilerin, farklı coğrafyalar arasında daha sıkı bir ilişki kurmak gerekliliğiyle ilgili konuşmalarına neden olan şey, Polonya'daki Ocak Ayaklanması'ydı. 1864'te bu meselelerin konuşulması için Londra'da bir buluşma gerçekleşti. Buluşmaya, daha sonra Enternasyonal'i de oluşturacak radikaller, Owencılar, Proudhoncular, Blankistler, İrlanda'da ve Polonya'da halk mücadelesi verenler, İtalya'dan Cumhuriyetçiler ve Almanya'dan aralarında Marks'ın da olduğu sosyalistler katılmıştı. Yani sanıldığının aksine, Birinci Enternasyonal sadece "sosyalistlerden" oluşmuyordu. Şunu hatırlatmak önemlidir; Polonya'daki Ocak Ayaklanması bir işçi ayaklanması değil, Çarlık Rusyası'na karşı örgütlenmiş bir halk ayaklanmasıdır. Polonya'daki halk özgürlük mücadelesi, farklı zamanlarda Enternasyonal içinde ve sonrasında da çok konuşulan hususlardan biri haline gelecek ve Enternasyonal bünyesindeki farklı grupları bu meseleye ilişkin tahliller yapmaya itecektir.

1866 Cenevre, 1867 Lozan, 1868 Brüksel, 1869 Basel, 1872 Lahey kongrelerini düzenleyen IWA'ya, Bakunin ve grubu 1868'de dahil olur. Bu tarihten sonra, farklı birçok konuda olduğu gibi özgürlük mücadelesi veren halklar başlığında da bir dizi verimli tartışma yaşanacaktır. Bakuninin

kollektivist grubunda yer alan James Guillaume'un yayınladığı Enternasyonal Tarihi, o dönemdeki ve 20. yüzyılın başlarındaki toplumsal mücadele ve sendikal hareketin kökeni üzerine yazılan önemli kaynaklardan biridir. Siyasal parlamentarizm, kapitalizme karşı doğrudan ekonomik mücadele, seçme ve seçilme hakkı, merkezîyetçilik, federalizm gibi birçok başlık dışında Guillaume'in ve yoldaşı Bakunin'in 1872'de Lahey Kongresi'nde IWA'dan ayrılmalarına neden olan bir diğer başlık, tabii ki halk özgürlük mücadeleleriydi.

Bir Dönüm Noktası: Bakunin

Bakunin ve Marks arasındaki ideolojik tartışma aslında Birinci Enternasyonal'den öncesine dayanıyordu. Bakunin 1848'de Slavlara Çağrısı yayınladığında, devrimci Slavların diğer halkların devrimcileriyle birleşerek dönemin üç önemli otokrasisi olan Rus, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı İmparatorluklarını yıkmalarını öneriyordu. Bunu, halkların kurtuluşu ve özgür federasyonlar izleyecekti.

"Bir yanda toplumsal sorun; diğer yanda, içerde ve dışarda kurtuluş anlamına gelmek üzere, tüm halkların bağımsızlığı, halkların özgürleşmesi sorunu. Bu sorunları her şeyin üstüne çıkararak kesin çözümünü gerektiren şey halkların hayran olunması içgüdüleri idi... Zulüm gören tek bir halk bile kaldığı sürece demokrasinin eksiksiz ve nihai zaferi hiçbir yerde mümkün olamaz." [1]

Halk hareketlerinin devrimci bir niteliğe sahip olmadığını ve ancak işçi mücadeleleriyle ilişkilendirildiği ölçüde yararlı olacağını düşünen Marks ve grubunun düşünceleri de Enternasyonal'den önceye dayanıyordu. Slavlara Çağrısı'nın yayınlanmasından bir yıl sonra Marks Neue Rheinische Zeitung'da Bakunin'i şöyle eleştirecekti: "Polonyalılar ve belki de Osmanlı Slavları dışındaki tüm Slavlar geleceksizdir. Çünkü bağımsızlık için elzem olan tarihsel, coğrafik, politik ve

endüstriyel koşullardan yoksundurlar." [2]

Avrupa'da özellikle, imparatorluklardaki ezilen halkların özgürlük mücadelesi yükseldiği süreçlerde, Enternasyonal içerisindeki tartışmalar gittikçe ateşleniyordu. Bakunin 1871'de "Marks Slavların Alman egemenliğinden kurtulmasını ne o zaman kabul ediyordu ne de şimdi kabul ediyor. Almanların misyonunun şu veya bu şekilde Slavları uygarlaştırmak-buna Almanlaştırmak diyelim- olduğunu düşünüyordu ve hala öyle düşünüyor" [4] diyerek Marks'ı eleştiriyordu. Bu eleştirilerinin dayanağı olacak bir dizi yazı o süreçte hem Marks hem de Engels tarafından kaleme alınmıştı: "Hiçbir tarihsel geçmişi olmayan bu 'ulus', bağımsızlığını yeniden inşa etmeye çalışıyor. İnâatçı Çekler ve Slovaklar, onlara ticareti, endüstriyi, tarım bilimini öğretip onları eğiterek uygarlaştırma külfetine giren Almanlara müteşekkir olmalıdır." [4]

Birinci Enternasyonal'in kuruluş sürecinde, farklı coğrafyalarda toplumsal mücadele veren ezilenleri bir araya getirmeyi ilke edinmiş Enternasyonal'in giderek Almanya grubunun denetiminde merkezi bir konum alması ve farklı coğrafyalardaki mücadelelerin buradan yönlendirilmeye çalışılması, 1872'de Lahey Kongresi'nden anarşistlerin ayrılmasına yol açtı. Bakunin bu ayrılıktan bir ay sonra şöyle yazıyordu; "Marks, politik iktidarın fethedilmesine yönelik programını desteklemek üzere, onun tüm öğretisinin mantıksal bir sonucundan başka bir şey olmayan özel bir teori geliştirmiştir. Herhangi bir ülkedeki politik koşulların her zaman, o ülkenin içinde bulunduğu ekonomik koşulların ürünü ve gerçek bir ifadesi olduğunu ileri sürmektedir; yani bir ülkedeki politik koşulları değiştirebilmek için, o ülkedeki ekonomik koşulların dönüşmesi gerekmektedir. Marks'a göre tarihsel evrimin tüm sırrı burada gizlidir. Ekonomik koşullar üzerinde sürekli bir etkisi olan ve varlığı hiçbir zaman kesintiye uğramayan politik ve hukuki gerici-lik ile dinsel kurumlar gibi diğer tarihsel

faktörleri hiç hesaba katmamaktadır. Marks şöyle diyor: Yoksulluk politik köleliği, devleti yaratır. Ancak bu açıklamanın tersine müsaade etmiyor. Politik kölelik, yani devlet de temel varlık koşulu olarak yoksulluğu yaratıp sürdürür; bu yüzden yoksulluğu ortadan kaldırmak için devletin ortadan kaldırılması gerekmektedir.”[5]

La Liberte gazetesine gönderdiği mektuptan alınan bu bölüm, devlet ve Marksist düşünce arasındaki vazgeçilmez bağı görmek açısından önemlidir. Bu kaçınılmaz bağ, Marks ve ardılları tarafından aynı felsefik zemin üzerinden birçok kez dillendirilmiştir. Bu Marksist mantığın, halk mücadeleleriyle ilişkisini Bakunin aynı yazısında şöyle tarifliyordu;

“Marks’ın çözümlenmeleri derin bir çelişkiyle sonuçlanmaktadır. Yalnızca ekonomik sorunları dikkate alan Marks, sadece gelişmiş ülkelerin, kapitalist üretimin en büyük gelişmeyi sağladığı ülkelerin, toplumsal devrime en yakın ülkeler oldukları hususunda ısrar etmektedir. Bu uygarlaşmış ülkeler tüm diğer ülkeleri dışlayıp devrime öncülük ederek devrimi gerçekleştirmeye muktedir olan yegâne ülkelerdir... Burjuva uygarlıktan bıkip usanan ‘geri kalmış halklar’, Latin ve Slav halklar tarafından hayal edilen ve beklenen toplumsal devrim, Almanya’daki Marksistlerin hazırladığı program tarafından ileri sürülen devrimden çok daha geniş bir faaliyet alanına sahiptir. Buradaki asıl dert, sadece işçi sınıfının kurtuluşu değildir... Devrimin gerçekleşmesinin uzak bir geleceğe ertelenmesi değildir, tam tersine, sadece birkaç ülkede değil, gelişmiş ve gelişmemiş tüm ülkelerdeki tüm işçilerin gerçek ve eksiksiz kurtuluşu istenmektedir ve bu kurtuluşun ilk parolası özgürlüktür... Bu kurtuluşun ikinci parolası dayanışmadır. Tabi ki, herhangi bir hükümet tarafından dalavereler veya şiddet aracılığıyla tepeden emredilerek kitlelere dayatılan Marksçı dayanışma değil; ... Yapay otoriter bir örgütün ürünü olması şöyle dur-

sun, ancak toplumsal yaşamın, ekonomik ve manevi yaşamın spontane ürünü olacaktır; ortak ihtiyaçların, özlemlerin ve eğilimlerin özgür federasyonunun yaratacağı bir sonuç olacaktır... Latin ve Slav halkları, mutlak özgürlük, tam dayanışma ve eksiksiz eşitlik istemektedirler... Marksistler bu özlemleri her zaman olduğu gibi aptalca bulacaklardır. Ancak Latin ve Slav halkları, bu yüce idealleri Marksçı sosyalizmin burjuva klişelerine asla değişmeyeceklerdir.”[6]

Aynı yıl Bakunin, Enternasyonal’i ve Karl Marks’ı değerlendirdiği bir başka yazısında Ekonomik Determinizm ve Tarihsel Materyalizmin Eleştirisi başlıklı bölümde, Marksizmin tarih, devlet ve ilerleme arasındaki ilişkiyi ne denli ele aldığını basit bir şekilde ortaya koyar. Bu basit analiz Marksizmin halkların özgürlük mücadelelerine nasıl baktığını anlamak açısından da önem taşır. “Engels ve Lasalle gibi Marksist sosyologlar bizim düşüncelerimize karşı çıkarken, insanların maruz kaldığı yoksulluğun, aşağılanmanın ve köleliğin nedeninin hiç de devlet olmadığını iddia ederler; onlara göre halkın sefil koşulları ve devletin despotik iktidarı, tam tersine, çok daha genel bir nedenden kaynaklanmaktadır. Kitlelerin sefaleti ile devlet iktidarının, toplumun ekonomik evrimindeki kaçınılmaz bir aşamadan kaynaklandığını bize önemle söylemektedirler; onlara göre tarihsel olarak bakıldığında bu aşama, onların ‘toplumsal devrim’ dedikleri şeye doğru atılan son derece ileri bir adımdır. Bu doktrinle içine düştükleri saplantının daha şimdiden ne kadar ileri gittiğini örneklerle açıklamaya çalışalım. 16. yüzyılda Almanya’da meydana gelen köylü ayaklanmalarının yenilgiye uğraması kaçınılmaz olarak, merkezi ve despotik devletin zaferine yol açtı. Bu zafer Alman halkının yaşadığı yüzlerce yıllık köleliğin başlangıcı oldu. Bu felaket geleceğin toplumsal devrimi adına Lasalle tarafından bir zafer olarak selamlandı. Niçin? Çünkü diyor Marksistler, köylüler gericiliğin doğal temsilcileridir. Oysa 18. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çı-

kan modern, askeri, bürokratik devlet yavaş ama hep ilerici bir tarzda toprağa dayalı eski feodal ekonominin, emeğin sermaye tarafından sömürüldüğü endüstriyel üretim çağına ulaşmasına öncülük etmiştir. Devlet bu yüzden yaklaşmakta olan toplumsal devrimin önkoşulu olmuştur. Böyle bir mantıktan hareket eden Bay Engels'in, dostumuz Carlo Caffiero'ya yazdığı bir mektupta, Bismarc'ın ve İtalya Kralı Victor Emmanuel'in devrime fazlasıyla yardım ettikleri çünkü her ikisinin de ülkelerinde politik bir merkezleşme yarattıkları biçiminde bir düşünceden niçin bahsettiği şimdi daha iyi anlaşılıyor.[7]

Bakunin'in Marksist determinizme getirmiş olduğu eleştiri, sadece halk özgürlük mücadelelerini ele alırken yararlanılacak bir zeminden çok daha fazlası. Toplumsal yaşamın, fiziksel bilimlerin sabit yasalarına göre düzenlenmesine karşı çıkan Bakunin, seçme yeteneğine ve hareketlerini koşulların gerektirdiği biçimde değiştirme becerisine sahip olan canlı varlıkların davranışlarına, bilimsel yasaların uygulanamaz olduğunu vurguluyordu. Böylece "tarihsiz halkların" makûs kaderine boyun eğeceğini değil; kendi içgüdülerine ve ihtiyaçlarına dayanarak toplumsal örgütlenmeyi gerçekleştireceklerini dile getiriyordu.

Bakunin'in Enternasyonal'den önce ve sonra halk özgürlük mücadelelerine ilişkin vermiş olduğu bütün bu tartışmalar ve yazdıkları, özellikle onun da bahsettiği üç imparatorluk içerisinde ezilen konumda bulunan halklar tarafından ilgiyle karşılandı. "Kendini baskı altında hisseden halkların kurtuluşunu, halkların devrimci dayanışmasında ve devrim"de gören Bakunin'in ilgili metinleri özellikle Balkanlar'da farklı dillere çevrildi. Balkan halklarının imparatorlukların katliamlarına ve sömürü aygıtlarına karşı kendi koşullarında geliştirdiği mücadele yöntemlerini değerlendirirken yine aynı dönemde etkileşimde olduğu diğer coğrafyalardaki

hareketlilikleri de göz önünde bulundurmak gerekir. Bakunin'in halkların özgürlük mücadelelerine ilişkin fikirleri ve Slavlara Çağrı metninin Bulgarcaya çevrilmesi, imparatorluklar içinde yoğun bir hareketlenmeye yol açmıştır. Bu hareketlenmenin en büyük yansımaları Makedonya, Bulgaristan, Sırbistan ve Trakya'da özgürlük mücadelesi vermek için kurulan halk örgütlenmeleridir. Balkanlar'daki bu özgürlük hareketleri sadece ortaya çıktıkları coğrafyada değil, Anadolu'dan Kafkasya'ya, halkların, devlet zulmüne karşı örgütlenerek mücadelesine yol açmıştır. Bitmeyen halkların bitmeyen özgürlük mücadelesi, temel dayanak noktası "halkların özgürlük mücadelesi" ve "eylemle propaganda" olan, anarşizmin doğrudan etkisiyle, kendi coğrafyasında ve kendi özgül koşullarında tüm yaratıcılığıyla kendi geleneğini de bünyesinde barındırarak örgütlü, devrimci ve iktidarın bütün yeni biçimlerine karşı kalıcı faaliyetlerde ve söylemlerde bulunarak anarşizmin en önemli özelliğini yansıtmıştır.

Marksizmin Ulusal Sorundan Anladığı

Ulus ve ulusal sorun noktasında Marks'ın bir tanım yapmakta, bir teori geliştirmekte ve bir strateji çizmekte sıkıntı yaşadığı, birçok Marksist tarafından farklı mecralarda dile getirilmiştir. Ancak bu özeleştiri niteliğinde eksik kalan kısımların var olduğunu dile getirmek, Bakunin ve Marks arasında yaşanan tartışmaları ve bu tartışmalar esnasında ortaya konulan bir dizi veriyi dikkate almamaktır. Marks ve Marksistler "proletarya hareketinin enternasyonalist niteliği"nden bahsederken, "burjuvazinin gelişmesi, serbest ticaret, küresel pazar" gibi kapitalizmle ilintili birçok gelişmenin ulusal düşmanlıkları yok edeceğinin vurgusunu yaparlar. Yukarıda da bahsettiğimiz üzere Polonya'da ve İrlanda'da halk özgürlük mücadelesi verenlerin Enternasyonal içerisindeki varlığı önemlidir. Halk özgürlük mücadelelerine sempati ile yaklaşmayan bu kesimlerin, Polonya ve İrlanda meselelerindeki tutumu

ise tam bir çelişkidir. Polonya'nın özgürlük mücadelesi Çarlık Rusyası'nı, İrlanda'nın özgürlük mücadelesi de İngiltere'yi güçsüz bir konumda bırakma potansiyeline sahip olduğundan dolayı, tamamen pragmatik nedenlerle desteklenir. Marks'ın 1848 Devrimleri kitabının içinde Engels'in kaleme aldığı Macar Direnişi bölümü, Marksist tarih anlayışı, ulus, halk mücadeleleri arasındaki ilişkiyi etraflıca anlamak açısından önemlidir: "Hegel'in dediği gibi, bu ulus kalıntıları tarihin akışı tarafından insafsızca ezilmişlerdir; bu ulusal safra yalnız varlığıyla bile büyük bir tarihi devrim karşısında bir tehlike olduğu için, her zaman karşı devrimin temsilcisi olacak, büsbütün yok oluncaya ya da ulusal özelliklerini yitirinceye kadar öyle kalacaklardır." [8] Engels'in tarihsiz ve yok olmaya mahkûm bu halkları, Bulgarlar, Sırlar, Bretonlar, İskoçlar ve Basklardır.

Engels halklar arasına bu hiyerarşiyi kurmakla meşgulken; Bakunin onun tarihsiz olarak nitelediği halkların deneyimini, tüm halklara örnek mücadele olarak gösteriyordu.

Marks ve Engels'in ulusal soruna ilişkin geliştirdikleri bu geleneği, Rosa Luxemburg'dan Pannekoek'e, Troçki'den Strasser'e kadar birçok Marksist, proletarya enternasyonalizmi ilkesi adı altında benimsedi.

1893'te Rosa, Polonya halkının Çarlık Rusyası'na karşı verdiği özgürlük mücadelesine ilişkin şöyle diyordu: "Polonya'nın kurtuluşu, Çekoslovakya'nın, İrlanda'nın ve Alsas-Loren'in kurtuluşu kadar ütopiktir. Ekonomik geleceği Rusya ekonomisine bağlı Polonya, bağımsız olmalıdır." [9] Marks ve Engels'in ortaya koydukları tarihsel perspektif, onların devamcıları tarafından aynı şekilde ekonomi ve ekonominin ortaya çıkardığı sonuçlar ile ilişkilendirilmiş; tüm toplumsal çelişkiler, bu bakış açısıyla eritmeye çalışılmıştır. İktidar ve iktidar ilişkileri de... Bu yaklaşım tarzının sıkıntısı, ezilenlerin kendilerini ortaya koyma koşullarını

da, gelişimlerini de, iktidar sahibi olanların gelişimiyle ilişkilendirmektir. Bu nedenle birçok işgal ve savaş, "ilerici" olarak görülmektedir.

Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı

Lenin halk mücadelelerine ilişkin geliştirdiği farklı perspektifle, her ne kadar Marks ve Engels geleneğinden ayrı gözüküyor olsa da; onun, halkların özgürlük mücadelesini ele alış biçimi, Marksist geleneğin ulusal sorunu ele alış noktasında aynı yerden yola çıktıklarının bir başka örneğidir. Özellikle Polonya meselesine ilişkin Marksistler arasında yaşanan tartışmalar, bu başlangıç noktasının ne olduğunu ortaya koyacaktır. Bu tartışmalarda bir başı çeken Rosa Luxemburg'un Polonya'nın Çarlık Rusyası'na bağlı kalmasını; diğer başta Lenin'in Polonya'nın Rusya'dan ayrılmasını savunan görüşleri aslında aynı noktadan yola çıkar; Polonya'da gelişmesi beklenen proletarya. Yani bir yanda Çarlık Rusyası'na bağlı bir ekonominin yaratacağı kapitalist gelişim sonrasında gelişeceği düşünülen bir işçi sınıfı, öte yanda Çarlık Rusyası'ndan ayrılıp kendi kapitalist evrimini tamamladıkta sonra gelişmesi beklenen işçi sınıfı... Yukarıda da vurguladığımız üzere bu tam anlamıyla farklı toplumsal çelişkileri sadece ve sadece ekonomik bir temelle ele almaktan başka bir şey değildir. Burada söz konusu olan, bir coğrafyada yaşayan halkın özgür olup olmamasından ziyade, bu özgürlüğün, kapitalist ilerlemenin neresine düştüğüdür. Aslında bu tartışma daha önce bahsettiğimiz, Marks ve Engels'in halkların özgürlük mücadelelerine nasıl baktıklarıyla doğrudan ilintilidir.

Birinci Enternasyonal'den bu tartışmaya kadar, Polonya ve İrlanda halklarının mücadelesi her ne kadar Marksizmin bir konusu olsa da, "tarihsiz" diye nitelenen halkların verdikleri mücadeleyle farkları açıklanamamıştır.

Eleştirilmesi gereken başka husus da Marksizmin ulusal sorun etrafında dönen tartışmaların mekânsal düzleminin hep Avrupa kıtası olmasıdır. Kapitalist gelişimin odağında bulunan Avrupa'nın dışında toplumsal bir gelişim ya da toplumsal özgürlük öngörülmez. 1917 öncesinde Rusya'da başlayan devrim süreci, Avrupa merkezci bu bakış açısını bir nebze de olsa kırabilmişti. Avrupa dışındaki dünyada sömürgecilik ve buna karşı verilen özgürlük mücadeleleri Marksist bir perspektifle ele alınmaya başlanmıştı. Marksist felsefe ve hareket adına önemli olan bu gelişme, ancak 1917 sonrasındaki halk özgürlük mücadelelerini kayda değer görmeye başladı. Ancak başka coğrafyaları siyasi ya da ekonomik nedenlerle sömürmek 1917'den sonra ortaya çıkan bir olgu değildi. Bakunin'in ısrarlı bir şekilde vurguladığı üç imparatorluk sorunsalı, sadece Avrupa ile ilişkili bir sorunsal değildi. Dahası sömürülen coğrafyalarda halklar, özgürlük mücadelelerine zaten girişmişlerdi.

1868'de Küba'da, 1910'da Meksika'da, 1909'da Nikaragua'da, 1870'lerde Bosna'da, 1900'lerin başında Balkanlar'da ve 1920'lerde Kore'de, yani dünyanın farklı coğrafyalarında, halklar özgürlük mücadelesi verirken; ortada ne Lenin'in "ulusların kendi kaderini tayin hakkı" tezi ne de Wilson İlkeleri vardı. Marksizmin Kıta Avrupasından çıkamadığı bir süreçte, anarşist düşünce ve hareket yukarıda sayılan coğrafyalarda özgürlük mücadelesi ile özdeş bir hale gelmiştir.

1917 ve 1920 arasındaki süreçte Bolşevik iktidar devleti yapılandırırken, Lenin'in UK-KTH'si paralel bir şekilde, kurtuluşu devlet oluşturmayla ilişkilendirmiştir. Yani ulusal sorun Marksist literatürün kökenlerine geri dönmüş, modern kapitalizmin gelişiminde önemli bir etkisi olan modern devletle ortak olarak ele alınmaya başlamıştır. Bu şaşırtıcı değildir. Avrupa merkezci bir bakış açısı, model olarak tabii ki Avrupalı tarzda bir devlet modelini inşa etmek isteyecektir.

Yazımızın en başında belirttiğimiz gibi, devlet ve milliyetçilik arasında doğrudan bir ilişki vardır ve devlet bünyesindeki farklılıkları yok etme ve aynılaştırma eğilimi içerisindedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, ezilen ulus milliyetçiliği diye kavramlaştırılan olgu da devleti nihai hedef aldığı için, devletli yapıların tekçi ulus projesinden kaçınmaz.

Lenin sonrasındaki süreçte ulus anlayışı, Yunan mitolojisinde konuklarının boylarını kendi yatağına uydurmak için kesip kısaltan ya da çekip uzatan devin yani Prokrust'un yatağına benzetilmiştir. Milliyetçilik, emperyalizm ile mücadele bağlamında meşrulaştırılırken Sovyetler içindeki halkların siyasi pozisyonuna ilişkin durum her geçen gün merkeziyetçi politikalarla bağlı kılınmaya çalışılmıştır. Stalin'in "tek ülkede sosyalizm" ve İkinci Dünya Savaşı döneminde milliyetçiliğe varan Rus vatansızlığı vurgulu düşünceleri, kimliğin homojenliği ve yeniden yapılanmasını sağlamak amacıyla bir devlet stratejisi olarak kullanılmıştır.

Rojava'yı Anlamak

Halkların verdiği özgürlük mücadelelerini anlamlandıracağımız perspektif şüphesiz ki önemlidir. Bunun önemini, 2012 Temmuz'undan bu yana Rojava'da deneyimlenmekte olan süreçte bir kez daha kavriyoruz. Rojava'yı anlamak ve anlamlandırmak, toplumsal devrim ve halkların özgürlük mücadelesindeki dolaysız ilişkiyi görmek açısından yakın tarihteki en somut deneyimdir.

Rojava'daki özgürlük mücadelesinin özgün politik karakteri, özellikle toplumsal muhalefet içerisinde bir dizi anlaşılmaçılığa yol açmıştır. Bu anlaşılmaçılığın temel sebebi, Rojava Devrimi'nin klasik Marksist şablonlara hiçbir şekilde uymayan karakteridir. Bu noktada yapılması gereken şey, Rojava Devrimi'nin özgün karakterini bu şablonlara sıkıştırmak değil, tam tersine Rojava Devrimi benzeri deneyimlerle bu şablonları

kırmaktır.

Rojava'da yaşam özyönetim temelinde yeniden inşa edilirken; özgürlük mücadelesi Kürt, Arap, Ermeni, Asuri, Türkmen, Ezidi, Keldani, Çeçen, Sünni, Alevi, Hristiyan halklar tarafından verilirken; devletsiz yaşam alanları, halkların iradesiyle yaratılıyorken; hem de bütün bunlar devletlerin savaş alanına dönüşmüş, şirketlerin rekabetinin acımasızlaştığı bir coğrafyada, Ortadoğu'da gerçekleşiyorken; Rojava Devrimi ve halkın özgürlük mücadelesi, hiçbir şekilde, Marksist tezlerle tanımlanamaz.[10]

Bugün, Marksizmin buna benzer birçok açmazını bu şekilde ortaya koymak entelektüel bir politik çaba değildir. İçerisinde bulunduğumuz tarihsel süreçte, toplumsal mücadeleleri doğru anlamamız için bir gerekliliktir. Marksizmin şablonlarına sıkıştırılmaya çalışılan her toplumsal mücadele gibi Rojava Devrimi de bundan nasibini almakta ve Marksistler tarafından kimi zaman eleştirilmekte kimi zaman da altı boşaltılmaktadır.

Katliam, asimilasyon ve inkarla yok edilmeye çalışılan farklı halkların buna karşı mücadelelerini, itirazlarını milliyetçilikle itham edilmesi, ezen ulus milliyetçiliğinin meşrulaştırılmasına yol açar. Milliyetçiliğe karşı başka bir milliyetçilik seçenek olamaz. Çünkü özgürlük iktidara başka bir açıdan benzemekten geçmez.

Kürdistan'daki Özgürlük Hareketi'ni milliyetçi bir hareket gibi tanımlamaya çalışmak hatalıdır. Bu tanımlamalar özünde devletçi zihniyeti ve uzantılarını barındırır. Sınıf perspektifini sığır şekilde algılayıp, toplumsal mücadeleleri salt ekonomik mücadelelerle anlamlandırmaya çalışmak, ezilenlerin verdiği mücadeleler arasına hiyerarşi koymaktır. Ezilenleri sadece işçilere indirgeyip geri kalan iktidar ilişkilerini yok sayan anlayış, toplumsal mücadele tarihiyle çelişmektedir. Bugün, Marksizmin toplumsal mücade-

leleri ele alırken içinde bulunduğu yanlış, ne reel sosyalizm deneyimleriyle ilgilidir ne de güncel toplumsal sorunları analiz edememekle ilgilidir. Marksizmin içinde olduğu yanlış, Marksist kuramın varoluşsal yanlışlığıdır. Ezilenlerin varoluş mücadelesinin içinde yer almayı duygusal olarak anlayan, teorik olarak uygun düşmediği için devletsiz bir topluma giden bir deneyimi acımasızca eleştirmeyi görev edinen bakış açısının, dolaylı ya da doğrudan, nereye denk düştüğü aşikârdır.

Toplumsal mücadeleciler anlayış, tarihin her döneminde iktidara karşı mücadele edilinceye kadar oluşturulmuştur. Toplumsal mücadele denildiğinde tekçi bir bakış açısıyla bütün düşünceyi Marksist düşünceye, bütün toplumsal hareketi de Marksist hareketi eklemlenmeye çalışan bakış açısı, her zaman bu yanlışlığın içerisinde olacaktır. İktidarın ve iktidar kurumlarının elde edilmesi için buna mecburdurlar. Buna karşı ezilenlerin tarihi içerisinde bu tekçi düşüncenin ütopyik ve gerçekçi olmayan olarak yaftalandığı farklı toplumsal hareketler ve toplumsal düşünceler mevcuttur. Toplumsal devrim mücadelesi verenlerin "kendi olma/xwebün" mücadelelerini yaratırken, diğer toplumsal devrim deneyimlerinden yararlanmaları son derece doğaldır.

Ezilenlerin toplumsal mücadele tarihleri içerisinde bir örnek olarak verdiğimiz Birinci Enternasyonal, mücadeleye ilişkin düşünce ve hareketliliğin zenginliğini göstermek açısından ufak bir uğraktır. Toplumsal devrim ve halkların özgürlük mücadeleleri tarihi bundan çok daha fazlasını içerisinde barındırır. Kürt halkı bugün xwebün için verdiği mücadeleyle sadece toplumsal mücadele geleneğini sürdürmüyor, aynı zamanda özgür bir yaşamı şimdi, şu anda inşa ediyor.

Hüseyin Civan

Demokratik Modernite, Düşünce ve Kuram Dergisi
Ekim-Kasım-Aralık 2016, Sayı 18.

Kaynakça

Anarşizmin Tarihi, Anarşizmin Örgütlü Tarihidir, Meydan Gazetesi, Sayı 13, Ekim 2013

Bakunin, Mikhail. Bakunin: Hayatı, Mücadelesi, Düşünceleri, der. Sam Dolgoff, çev. Cemal Atilla, İstanbul, Kaos Yayınları, 2009.

Bakunin, Mikhail. Devlet ve Anarşi, Çev. Murat Uyrukulak, İstanbul, Agora Kitaplığı, 2006.

Bakunin, Mikhail. Bakunin Kitabı: Seçme Yazılar 1869-1871, der. Robert M. Cutler, çev. Devrim Evcı, Ankara, Dipnot Yayınları, 2014.

Civan, Hüseyin. Devrimci Anarşistlerden Rojava Devrimi ve Kobane Direnişi, Meydan Gazetesi, Sayı 23, Aralık 2014

Çelik, Halil. İşçiler Ezilenlerin Sınıfında Toplumsal Devrimin Safındadır, Meydan Gazetesi, Sayı 22, Ekim 2014

Graham, Robert. Anarşizm: Özgürlükçü Düşüncelerin Belgesel Bir Tarihi, çev. Nil Erdoğan-Mustafa Erata, İstanbul, Versus Yayınları, 2007.

Löwy, Michael. Marksistler ve Ulusal Sorun, çev. Bülent Aksoy, Birikim Dergisi, Sayı 23, Mart 1991

Worker's Solidarity Federation, Anti-Imperialist Struggles, <https://theanarchistlibrary.org/library/workers-solidarity-federation-anti-imperialist-struggles>, (Erişim: 5 Ekim 2016)

Yaşamın Yeniden Yapılandırılması, Meydan Gazetesi, Sayı 9, Nisan 2013

[1] Mikhail Bakunin, "Slavlara Çağrı", Sam Dolgoff (der.), Cemal Atilla (çev.), Bakunin: Hayatı, Mücadelesi, Düşünceleri, İstanbul, Kaos Yayınları, 2009, s. 67-68

[2] James Guillaume, "Mikhail Bakunin", Age., s. 18

[3] Age., s.19

[4] Age., s. 45

[5] Mikhail Bakunin, "La Liberte'ye Mektup", Age., s. 299

[6] Age., s. 301-302

[7] Mikhail Bakunin, "Enternasyonal ve Karl Marx", Age., s. 330

[8] Freidrich Engels'ten aktaran Michael Löwy, Marksistler ve Ulusal Sorun, çev. Bülent Aksoy, Birikim Dergisi, Sayı 23, Mart 1991, s. 67

[9] Age., s. 69

[10] Hüseyin Civan, Devrimci Anarşistlerden Rojava Devrimi ve Kobane Direnişi, Meydan Gazetesi, Sayı 23, Aralık 2014

Halkların Özgürlük Mücadelesi

Kapitalist sömürüye; devletlerin işgal, imha ve asimilasyon saldırılarına karşı halklar yüzyıllardır özgürlük mücadelesi vermektedir. Sanayileşmenin, modern kapitalizmin ortaya çıkışı, devletlerin sömürgecilik yarışları ve milliyetçilik ideolojisinin yaygınlaşmasıyla gelişen ulus devletleşme süreci ikili bir biçimde halkları tahakküm altına almaya çalışmıştır. Bir yanda bir halk baskı, manipülasyon ve sömürünün etkisiyle bir ulus haline getirilmiş; başka yanda başka bir halk devletleşen ulusların saldırılarına maruz kalmıştır.

Rudolf Rocker'ın da söylediği gibi "Devleti yaratan ulustur fakat ulus kavramı halk kavramını karşılamaz. Ulus, yaratılmış bir kavramdır". Halk aynı coğrafyada yaşayan aynı dili konuşan aynı kültürü paylaştan toplulukları ifade etmektedir. Devletli siyasetin etkisiyle yaratılmış millet ve ulus kavramları yaşadığımız coğrafyada dinin etkin konumu sebebiyle farklı anlamları taşımaktadır. Millet kavramı, dinsel ya da mitsel ortaklıklar yaratarak toplulukları bir arada tutmayı hedefler.

Ulus kavramı ise modern devletin dinden kopmasıyla ya da yükselttiği laiklik/sekülerlik gibi politikalarla tüm vatandaşların belli bir akıl etrafında, aynı toprağa ve aynı yasaya bağlı olması üzerinden aynılaştırılmasıyla oluşmuştur.

Ancak millet ve ulus kavramlarının ikisi de insan toplulukları arasındaki hiyerarşiyi devlet üzerinden kurgular. Devletli olan halkların, devletsiz halklardan daha gelişmiş olduğunu iddia eder. Millet ya da ulus olamamak üzerinden kurulan bu hiyerarşi, gelişmişliği yaymak adına devletsiz halklara yönelik saldırıları ve asimilasyonu meşru görür.

Bu süreçte halkların millet/ulus kavramları çerçevesinde yaşadıkları devletleşme

pratiği, karşısında daima özgürlük mücadelelerinin yükselişini bulmuştur.

Halkların özgürlük mücadeleleri ulusal ya da milli gibi niteliklerle tanımlanmaya çalışılmış, bir devlet kurma isteğiyle özdeşleştirilmiş olsa da bu mücadeleler ortaya çıkışı itibarıyla yerel ve küresel iktidarlara, merkeziyetçiliğe, devletlere karşı mücadeleyle şekillenmiştir. Günümüzde de Rojava'dan Chiapas'a kadar farklı coğrafyalarda gerçekleşen mücadeleler klasik ulusal mücadele tanımlarına uymamaktadır.

Halkların özgürlük mücadeleleri toplumsal yaşamı, kendi karar alma süreçleri ve kendi kültürüyle örgütleyen; ötekileştirmeye, asimilasyona, katliamlara karşı bir araya gelen ve ortak kültürü paylaşan insanların direniş hareketidir. Toplumsal, politik dönüşümü sağlama amacıyla mücadele etmeye başlayan halkın kurduğu örgütlenmeler özü itibarıyla devlete karşıdır. Devlet ortaya çıktığı sürece halkın özgürlüğünün sağlanamayacağına farkında olan anarşistler yüzyıllardır bu mücadelelerin içinde yer almıştır.

Polonya halkının Rus İmparatorluğu'na karşı verdiği mücadelede, Ermeni, Bulgar halklarının Osmanlı İmparatorluğu'na karşı verdiği mücadelede anarşistler hep etkin bir biçimde yer almışlardır. Devrimci mücadelenin her aşamasında halkların özgürlük mücadelelerinin yanında olan Mikhail Bakunin desteğini Slavlara Çağrı, Ulusal Bildirge, Devlet ve Anarşi metinlerinde sıkça dile getirmiştir. Rus İmparatorluğu'nun işgali altında olan Slav halklarının yanında yer alırken Slav halkların özgürlüğünün ancak başka halkların özgürlüğü ile tamamlanabileceğini de belirtmiştir.

Ona göre halkların özgürlüğü sadece bir yerde kazanarak değil her yerde kazanılarak gerçekleşir. Halkların özgürlük mücadelesinin ulusal kurtuluş mücadelesinden farklı olduğunu "İlerici Slavlar safdil aldatma

calardan, halkçı özelemlerin sözde temsilcisi olduğunu iddia eden ulusçuluk oyunlarından bir an önce arınmalıdır.” sözüyle dile getirmiştir. Bir halkın bir imparatorluk ya da devletten bağımsızlaşmasından sonra kendi devlet ve askeri örgütlenmeleri yerine yalnızca şehirlerin, bölgelerin, komünlerin ve bireylerin mutlak özgürlüğü ve özerkliği temelinde inşa edilen federalist bir yapı kurması gerektiğini anlatmıştır.

Ortada “ulusların kendi kaderini tayin hakkı” diye bir teori henüz yokken bile farklı coğrafyalarda halkların özgürlük mücadelelerini savunan anarşizmin toplumsal devrime dönüştüğü pek çok coğrafyada anarşist devrimler, halk özgürlük mücadeleleriyle iç içe geçmiştir. Çünkü ancak bu yolla bir halkın kazandığı özgürlük başka bir halkın özgürlüğüyle bütünleşerek tamamlanabilir. Bunu anlamak için Endonezya’dan Meksika’ya geniş bir yelpazede, anarşizmin halk mücadelelerindeki etkisine bakılabilir. Özetle devletsiz bir zeminde gerçekleşen halk hareketleri anarşistler için önemlidir. Çünkü halklar ancak devletsiz bir zeminde kendi siyasi, sosyal ve ekonomik kararlarıyla yaşamlarını yeniden yaratabilirler.

Bizler de tüm bu nedenlerle birlikte, yaşadığımız coğrafyada yüzyıllardır devlete ve kapitalizme karşı mücadele eden Kürt halkının özgürlük mücadelesinin yanındayız. Yıllardır kendi dilini konuşması yasaklanmış, toplumsal yaşamdan ötekilenmiş halkların mücadelesinin meşruluğu anarşistler için oldukça açıktır. Halkların özgürlük mücadelesi toplumsal devrim mücadelesidir. Asimilasyoncu, işgalci ve katliamcı devletlere karşı ezilen halkların özgürlük mücadelesinin bir parçası olmak anarşistlerin sorumluluğudur.

Özgürlük ancak özgürlükle, halkın topyekün isyanıyla ve halkın tabandan gönüllü örgütlenmesiye yaratılabilir.

Mihail Bakunin

KARALA